

UPPDATERAD
Juni 2022

KARLSTADS KOMMUN

RIKTLINJE

DAGVATTENHANTERING

ANSVARSFÖRDELNING OCH CHECKLISTOR

Typ av styrdokument

Giltigt från och med	2022-06-01
Beslutande instans	[Beslutande Instans]
Dokumentägare	[Dokumentägare]

VISION

ORGANISATION

"Vem ansvarar för vad"

- Reglemente
- Bolagsordning
- Delegeringsordning
- Stadgar

RAMAR OCH MÅL

"Vad vill vi uppnå"

- Plan
- Handlingsplan
- Verksamhetsplan
- Affärsplan

NORMER OCH VÄRDEGRUND

"Hur ska vi agera"

- Policy
- Riktlinje
- Anvisning

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. INLEDNING	4
2. ANSVAR FÖR DAGVATTENHANTERING OCH DAGVATTENANLÄGGNINGAR	5
Ansvar för dagvattenhantering och dagvattenanläggningar	5
Ansvar för dagvattenanläggningar	7
Resurser för drift och underhåll	9
3. DAGVATTENHANTERING I OMRÅDEN MED BEFINTLIG BEBYGGELSE	10
Dagvattenåtgärder i områden med befintlig bebyggelse	11
4. DAGVATTENHANTERING VID NY BEBYGGELSE	12
5. DAGVATTENHANTERING I PLANPROCESS OCH NYBYGGNATION	13

1. INLEDNING

Riktlinje dagvattenhantering är ett av kommunens dagvattendokument, som tillsammans med dagvattenplan och handbok dagvattenhantering utgör kommunens dagvattendokument för en hållbar dagvattenhantering.

I dagvattenplanen har Karlstads kommun enats om att arbeta mot en hållbar dagvattenhantering. Detta kräver en tydlig ansvarsfördelning i allt från tidiga planeringsskeden till driften av dagvattenanläggningar.

I riktlinje dagvattenhantering tydliggörs ansvar för dagvatten och dagvattenanläggningar. Dokumentet avser dagvattenhantering i befintlig bebyggelse och dagvattenhantering vid planprocess och nybyggnation. Därtill finns checklistor dagvattenhantering (bilaga 2) vars syfte är att tydliggöra vem som ansvarar för vad och i vilket skede. I bilaga 3 tydliggörs vad fastighetsägare, exploatör, byggherre, samfällighet och väghållare ansvarar för och i vilket skede.

För ordlista, se ordlista, Karlstads kommuns dagvattendokument (bilaga 1).

Kommunen har även en intern ansvarsmatris som mer övergripande tydliggör vem som ansvarar för vad och i vilket skede. Dokumentet delges vid begäran.

2. ANSVAR FÖR DAGVATTENHANTERING OCH DAGVATTENANLÄGGNINGAR

Ansvar för dagvatten- och skyfallshantering är en komplex fråga som måste hanteras förvaltningsövergripande då den rör flera aktörer utan att någon ensam har rådighet i frågan. Lagstiftningen är otydlig, det saknas i många fall klara definitioner och det finns begränsad praxis.

VA-huvudmannen är en central aktör och inom kommunens organisation har olika enheter ansvar och intressen som skiljer sig från varandra. Men även aktörer utanför de kommunala verksamheterna berörs av dagvattenhantering, så som privata fastighetsägare, tillsynsmyndigheter, vägsamfälligheter, Trafikverket och dikningsföretag.

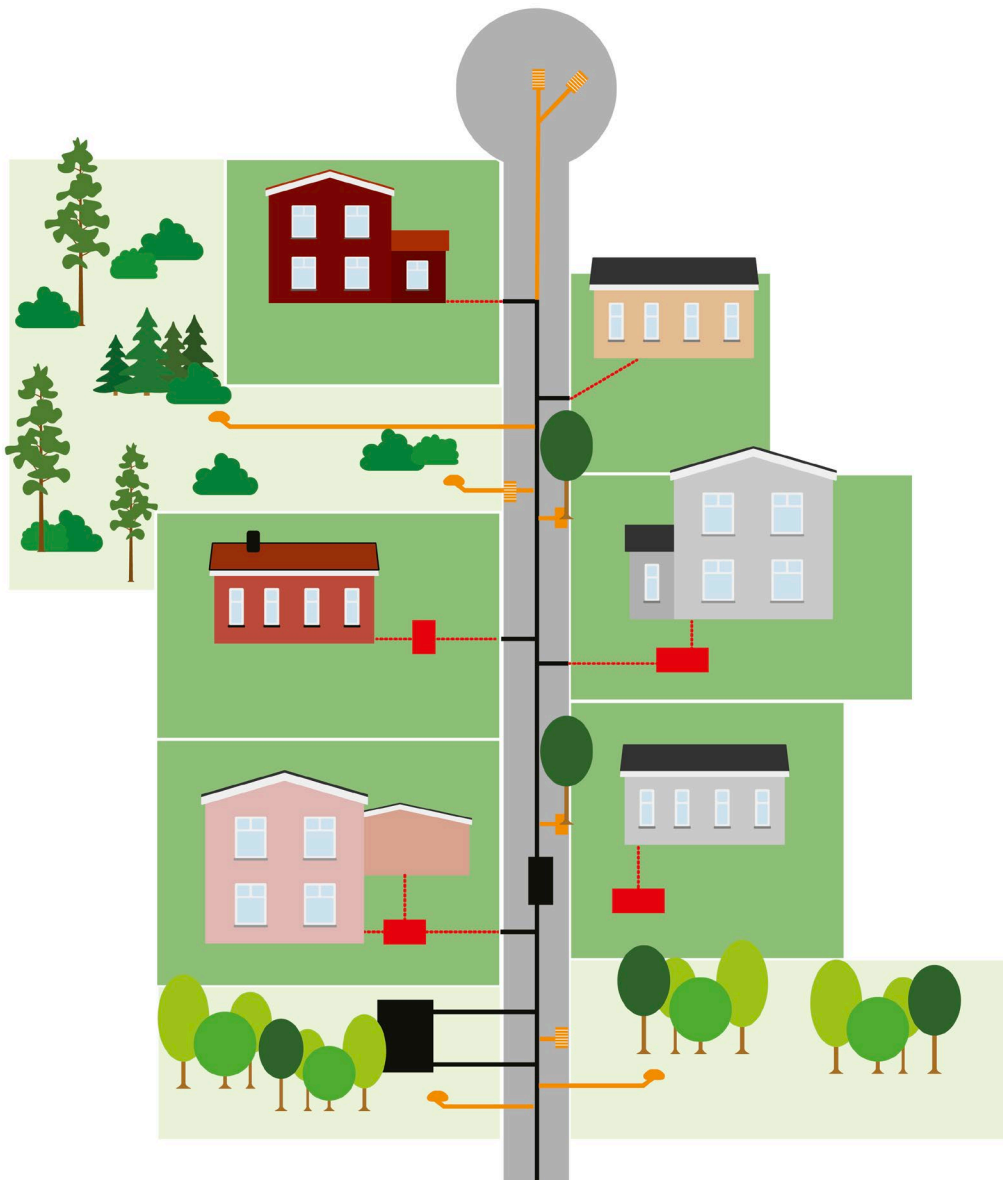
Viktiga definitioner att förhålla sig till i arbetet är:

- **Allmän dagvattenanläggning:** En dagvattenanläggning som ägs och driftas av VA-huvudmannen och som har ordnats för att uppfylla kommunens skyldigheter enligt vattentjänstlagen. En allmän anläggning omfattar ledningar och andra anläggningsdelar från varje förbindelsepunkt till utsläpp i en recipient. En allmän VA-anläggning består av de ledningar och andra anordningar som behövs för avledande av dagvatten inom ett verksamhetsområde. Fastighetsägare och allmän platsmarkshållare ska avvattna sin fastighet till en förbindelsepunkt. Förbindelsepunkten bestäms av VA-huvudmannen efter samråd med fastighetsägaren och definieras på karta.
- **Recipient:** En recipient är ett vattenområde, till exempel bäck, sjö eller hav som används som mottagare av orenat eller renat dagvatten och annat vatten som avvattnats från kringliggande mark. Ansvaret för olika dagvatten, skyfall och dagvattenanläggningar beskrivs nedan och presenteras i checklistorna i bilaga 2. Ansvaret för olika recipienter ska utredas så att man utifrån respektive recipient kan komma fram till vem som har ansvaret.

Ansvar för dagvattenhantering och dagvattenanläggningar

Fastighetsägaren ansvarar för dagvattnet inom den egna fastigheten och i dess omedelbara närhet. Fastighetsägaren ansvarar för att den pågående markanvändningen inte påverkar omkringliggande fastigheter negativt. Detsamma gäller för väghållarens ansvar inom vägområdet eller en samfällighets ansvar inom angivet geografiskt område. Se bilaga 2 för förtydligande.

Ligger fastigheten, vägområdet eller samfällighetens område utanför verksamhetsområde för dagvatten ansvarar de även för avledning därifrån. Ligger de inom verksamhetsområde för dagvatten ansvarar de fram till förbindelsepunkten där ansvaret övergår till VA-huvudmannen vilket illustreras i Figur 1.

Figur 1: Principskiss över ansvar inom verksamhetsområde för dagvatten (modifierad bild från Uppsala vatten, Dagvattenhandbok).

- Fastighetsägarens ansvar är markerat med röd, prickad linje.
- Kommunens ansvar i funktion av väghållare och huvudman för allmänna platser är markerat med orange.
- VA-huvudmannens ansvar är markerat med svart linje.

Enligt Lagen om allmänna vattentjänster (LAV) är kommunen skyldig att ta ansvar för dagvattenhanteringen inom befintlig eller blivande samlad bebyggelse, om det behöver ordnas i ett större sammanhang och om vattnet riskerar människors hälsa eller utgör en risk för miljön. I ett sådant fall gör kommunen detta genom att bestämma att området ska ingå i ett verksamhetsområde som omfattar vattentjänsten dagvatten och ser till att behovet snarast tillgodoses i verksamhetsområdet genom en allmän VA-anläggning.

VA-huvudmannen ansvarar då för samlad avledning, fördröjning och rening av dagvatten från bebyggelse. Ansvaret gäller från förbindelsepunkt till utsläppspunkt inom beslutat verksamhetsområde. Ansvaret för den samlade avledningen omfattar både planering vid nybyggnation och åtgärder på det befintliga nätet.

VA-huvudmannen ansvarar för att dimensionera nya dagvattensystemen utifrån branschorganisationen Svenskt Vattens publikation P110. Där framgår att nya dagvattensystem ska dimensioneras för regn med en återkomsttid¹ på 10–30 år beroende på bebyggelsestyp. I befintliga områden är dagvattensystemen ofta dimensionerade utifrån lägre krav och lägre hårdgörandegrad.

När flödena överskrider VA-huvudmannens ansvar kommer vattnet avledas på markytan. För att dagvatten ska kunna avledas ytligt utan att orsaka skada krävs en god planering och höjdsättning vilket VA-huvudmannen inte har rådighet över.

Ansvaret för planläggning av mark och vatten ligger ytterst på kommunfullmäktige. Inom ramen för detaljplanarbetet ska det säkerställas att ny bebyggelse planeras så att den inte tar skada eller orsakar skada vid en översvämning från minst ett 100-årsregn. Samhällsviktiga verksamheter ska ges en högre säkerhetsnivå och planeras så att funktionen kan upprätthållas vid en översvämning. Ansvaret för utveckling, förvaltning och skötsel av anläggningar samt mark- och vattentillgångar är delegerat till teknik- och fastighetsnämnden (TFN).

I och med dagvattenplanen ansvarar VA-avdelningen för att samordna och driva dagvatten- och skyfallsfrågan i både nya och befintliga områden. VA-avdelningen ska även stödja andra avdelningar och förvaltningar i deras uppdrag, så att kommunen tar ett helhetsansvar som både VA-huvudman och markägare.

I befintlig bebyggelse är identifiering och konsekvensanalys av översvämningsskänsliga platser en viktig del i kommunens klimatanpassningsarbete. Sekundära avrinningsvägar på markytan och översvämningssytor ska identifieras och användas för att minska risken för skadliga översvämningar.

Ansvar för dagvattenanläggningar

Ansvaret för olika dagvattenanläggningar beror på dess syfte och placering.

Det finns behov av att sammanställa information om befintliga och planerade dagvattenanläggningar, i vilket syfte de anlagts samt vem som ansvarar för anläggningarna.

¹ Begrepp som beskriver hur ofta en händelse kan förväntas inträffa. Återkomsttiden för en händelse tas normalt fram genom att statistiskt analysera extremvärden för sammanhängande mätserier.

Som underlag till ansvarsfördelningen har kommunen enats om följande ansvarsfördelning:

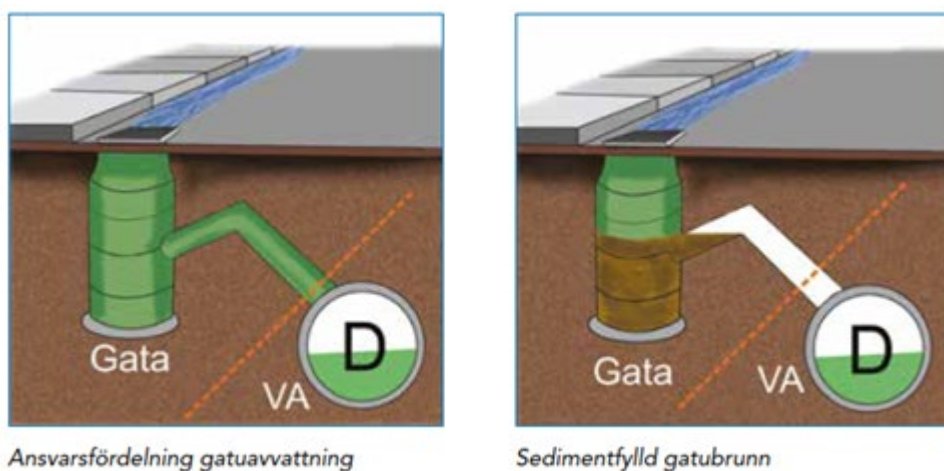
- Fastighetsägaren ansvarar för dagvattenanläggningar inom kvartersmark.
- VA-huvudmannen ansvarar för funktionen i dagvattenanläggningar med kommunalt huvudmannaskap från förbindelsepunkt till recipienten. Det gäller inom verksamhetsområde för dagvatten.
- Ansvarig för gator ansvarar för funktionen i dagvattenanläggningar i sin roll som väghållare. Det gäller inte dagvattenanläggningar som tillhör VA-huvudmannen.
- Ansvarig för parkmark ansvarar för funktionen i dagvattenanläggningar på naturmark och parkmark inom detaljplanerat område. Det gäller inte mark som ingår i skogsbruksplanen, inte heller dagvattenanläggningar som tillhör VA-huvudmannen.
- Ansvarig för parkmark ansvarar för den gestaltande funktionen i alla dagvattenanläggningar.
- Förvaltaren av kommunens mark som inte är detaljplanelagd ansvarar för funktionen i dagvattenanläggningar på kommunägd mark som inte är utarrenderad eller detaljplanelagd. Förvaltaren har även ansvar för funktionen i dagvattenanläggningar på mark som ingår i skogsbruksplanen. Det gäller inte dagvattenanläggningar som tillhör VA-huvudmannen.
- Förvaltaren av kommunens kvartersmark ansvarar för funktionen i dagvattenanläggningar på kommunägd kvartersmark eller utarrenderad mark som ägs av kommunen. Det gäller inte dagvattenanläggningar som tillhör VA-huvudmannen.
- Ansvaret för planläggning av mark och vatten och för att marken används till det den är mest lämpad för ligger på kommunstyrelsen och stadsbyggnadsnämnden.
- Teknik- och fastighetsnämnden ansvarar för kostnaden för skyfallsåtgärder som anläggs i syfte att skydda befintlig bebyggelse mot skador i händelse av skyfall.

Flera olika funktioner kan med fördel kombineras på så kallade multifunktionella ytor. Det kan röra sig om en nedsänkt park eller lekplats som får svämma över i händelse av skyfall. När multifunktionella ytor byggs ansvarar ansvarig för gator eller parkmark för kostnaden för ett ”nollalternativ²”. Överskjutande kostnader står VA-avdelningen för om anläggningen byggs i syfte att hantera dagvatten inom VA-huvudmannens ansvar. Om anläggningen byggs för

² Nollalternativet = alternativet då endast en park eller gatuaneläggning hade byggts.

skyfallshantering står teknik- och fastighetsnämnden för överskjutande kostnaden (eventuellt tillsammans med annan fastighetsägare).

Ansvar för gatans avvattning ligger hos väghållaren. Väghållaren ansvarar för underhållet av dagvattenbrunnar och tillhörande servisledning. Dagvattenbrunnarna behöver regelbundet rensas annars är risken stor att dagvattenledningarna kommer att belastas med sediment, vilket leder till nedsatt kapacitet i den allmänna dagvattenledningen. Helt igensatta dagvattenbrunnar innebär att dagvattnet inte kan avledas till dagvattenledningen utan vattnet kommer att rinna vidare eller bilda en lokal vattensamling. I Figur 2 illustreras ansvarsfördelningen mellan väghållaren och VA-huvudmannen.

Figur 2: Ansvarsfördelningen mellan väghållaren (Gata) och VA-huvudmannen (VA). T.v är gatubrunnen rensad, t.h. är gatubrunnen igensatt vilket innebär att dagvattnet inte kan rinna vidare utan kommer avrinna på ytan eller bilda en lokal vattensamling.

Resurser för drift och underhåll

Det är viktigt att belysa frågor kopplade till drift och underhåll av dagvattenanläggningar tidigt i planeringsskedet, dels för att få budget för den kommande driften, dels för att skötseln ska ske ändamålsenligt.

I och med den höjda ambitionsnivån i dagvattenplanen avseende hållbar dagvattenhantering kommer kommunens kostnader för omhändertagande av dagvatten att öka.

3. DAGVATTENHANTERING I OMRÅDEN MED BEFINTLIG BEBYGGELSE

I befintliga områden är inte alltid dagvattenhanteringen tillräcklig eller tillfredsställande, vilket medför att det krävs åtgärder som inte föranleds av en planprocess.

Arbets sättet som beskrivs i Dagvattenplanen och den ansvars fördelning som beskrivs i föreliggande dokument, Riktlinje dagvattenhantering, är applicerbara både i ny och befintlig bebyggelse. Förutsättningarna skiljer sig dock åt, eftersom höjdsättning och höjdmässigt förhållande till ledningar och recipient redan är fastställda i befintlig bebyggelse, medan nybyggnation som föregås av detaljplan ger mer möjligheter att påverka höjdförhållanden. Förutsättningar avseende kapacitet i ledningsnätet skiljer sig åt då ledningsnät i redan bebyggda områden är dimensionerade utifrån äldre krav och andra förutsättningar.

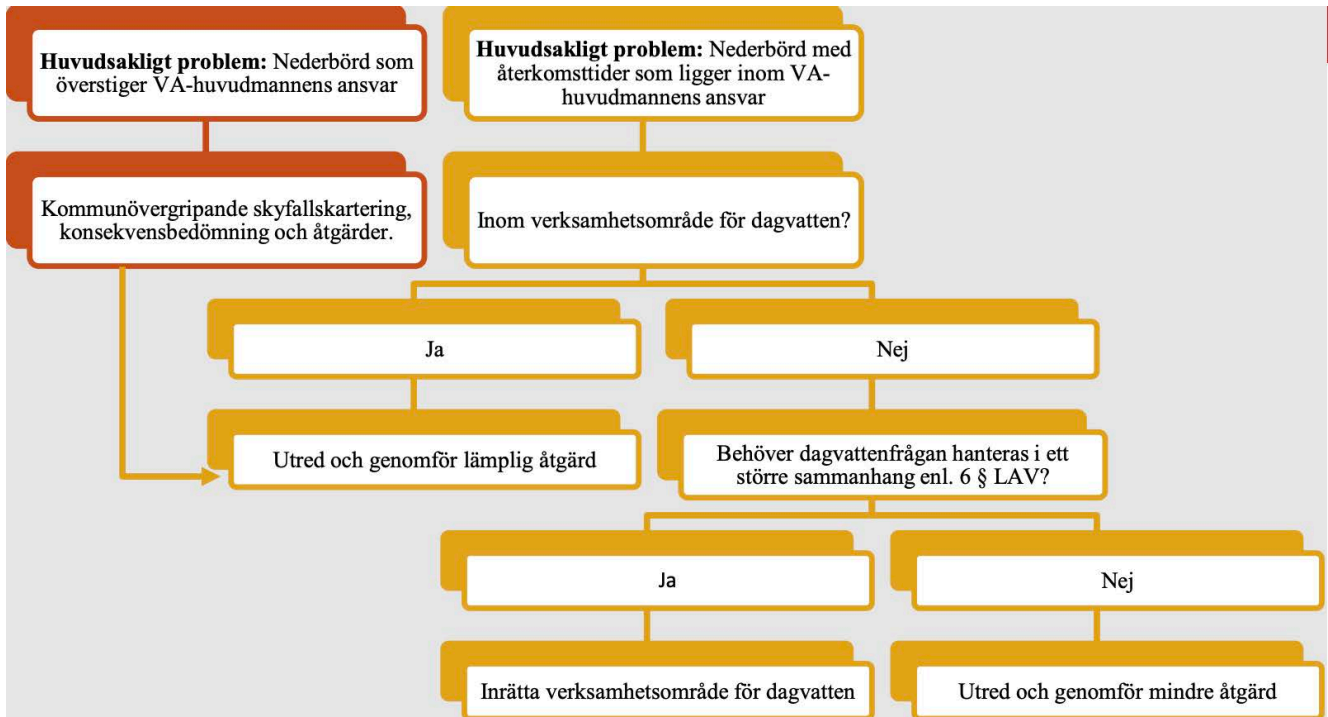
Om nybyggnation eller ombyggnation styrs genom en gammal detaljplan, där dagvattenfrågor inte är utredda, ska dagvattenfrågor hanteras inom bygglovsgranskning. Det är då bygglovsenheten som har ansvar för att frågan om dagvatten hanteras inom bygglovsansökan.

I samband med förtätning eller ombyggnation av till exempel vägar, busshållplatser, parkeringar och lekplatser bör tillfälle tas för att förbättra förutsättningarna för en hållbar dagvattenhantering. Kommunens krav avseende omhändertagande av dagvatten gäller vid nybyggnation och större ombyggnation i såväl nya som befintliga områden. Vad som klassas som större ombyggnation avgörs från fall till fall utifrån ombyggnationens omfattning, situationen i det aktuella området och potentialen att förbättra dagvattenförhållandena i samband med ombyggnationen.

I befintliga områden med känd dagvattenproblematik kan åtgärder behöva utföras utan att de föranleds av någon nybyggnation eller större ombyggnation. Detta kan hanteras genom att man tar fram en handlingsplan med prioriteringar. Vem som är ansvarig beror på vilken typ av nederbörd som orsakar det huvudsakliga dagvattenproblemet, se Figur 3. VA-huvudmannen ansvarar om huvudproblemet är nederbörd som ligger inom VA-huvudmannens ansvar. Inom verksamhetsområde ska VA-huvudmannen utreda och genomföra lämplig åtgärd. Utanför verksamhetsområde ska behovet av ett verksamhetsområde bedömas. Om dagvattenfrågan inte behöver hanteras i ett större sammanhang är det fastighetsägaren som ansvarar för dagvattenhanteringen på fastigheten och inom dess omedelbara närhet.

Om det huvudsakliga problemet gäller nederbörd som överstiger VA-huvudmannens ansvar kan problemet inte åtgärdas enbart genom avledning i dagvattensystemet. Då krävs ett helhetstänk kring höjdsättning och skyfallsstråk för att skydda bebyggelse och för att säkerställa tillgängligheten och funktionen i samhällsviktiga verksamheter i händelse av skyfall. Detta hanteras av VA-avdelningen, som ansvarar för att belysa, stötta och driva detta arbete. Dagvatten som avrinner på markytan måste lösas i samverkan och är en fråga för samhällsplaneringen i stort.

Hantering av eventuella behov av reningsåtgärder för dagvatten från befintliga områden utreds i arbetet med lokala åtgärdsprogram för tätortsnära vattenförekomster.

Figur 3: Schematisk bild över hur dagvattenfrågor ska hanteras i områden med befintlig bebyggelse och verksamheter vid nybyggnation, större ombyggnation samt vid befintlig översvänningsproblematik.

Dagvattenåtgärder i områden med befintlig bebyggelse

Det finns flera olika anledningar till att dagvattenåtgärder kan behöva genomföras i befintliga områden, se nedan. Genomförandet beskrivs närmare i Handbok dagvattenhantering. Orsaken till behovet av en dagvattenåtgärd avgör vem som initierar frågan.

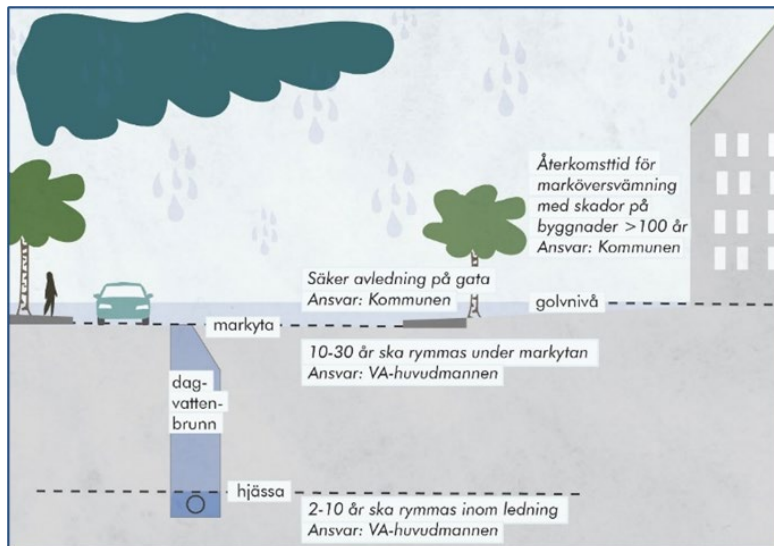
- Omvandlingsområden: Enligt lagen om allmänna vattentjänster (LAV) 6 § är VA-huvudmannen skyldig att bygga ut den allmänna anläggningen om olägenhet för hälsa eller miljö uppstår i område som ingår i ett större sammanhang. Enligt rättspraxis betyder ”i ett större sammanhang” 20–30 fastigheter. Initiering sker av kommunen, länsstyrelsen eller boende.
- Utbyggnad av allmänna dagvattenanläggningar för skydd av mark och byggnad: Om det finns risk för skador på mark eller byggnad kan det vara befogat att bygga ut dagvattenanläggningen. Hur det initieras beror på vilket som är det huvudsakliga dagvattenproblemet.
- Utbyggnad av allmänna dagvattenanläggningar för recipientskydd: Utbyggnad av dagvattenanläggningar kan behövas för att minska påverkan på miljön och skydd av recipient. Hur det initieras beror på vilket som är det huvudsakliga dagvattenproblemet.

Texten

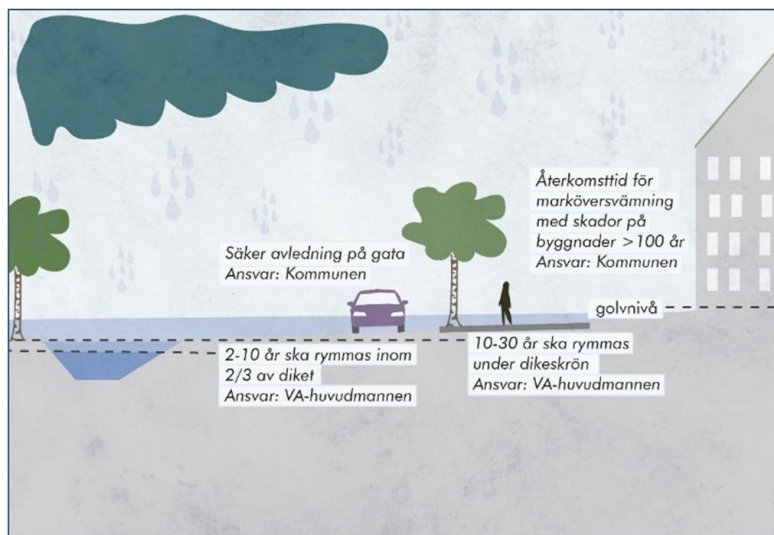
n texten

4. DAGVATTENHANTERING VID NY BEBYGGELSE

Ansvarsfördelning inom kommunen för nederbörd beror på vilken återkomsttid nederbörden har. VA-huvudmannen har ansvar för den nederbörd de har rådighet över. För nederbörd som överskrider VA-huvudmannens ansvar är det främst höjdsättning som styr, vilket VA-huvudmannen inte har rådighet över. VA-huvudmannen har ett fått ett uppdrag att samordna och driva dagvatten- och skyfallsfrågan i både nya och befintliga områden, även där ansvaret för genomförandet ligger på annan del av organisationen. Ansvarsfördelning illustreras i figur 4 och 5.

Figur 4: Illustration över höjdsättning och ansvarsfördelning vid dimensionering av nya dagvattensystem utifrån Svenskt Vattens publikation P110. I Karlstads kommun ansvarar VA-huvudmannen för dagvatten upp till markytan, vägghållaren för säker avledning på gatan och stadsbyggnadsförvaltningen för att i nya detaljplaner säkerställa avledning av skyfall och skydda mot marköversvämningar med skador på byggnader.

Figur 5: Illustration över höjdsättning och ansvarsfördelning vid öppen dagvattenhantering utifrån Svenskt Vattens publikation P110. I Karlstads kommun ansvarar VA-huvudmannen för dagvatten upp till markytan/dikeskrönet, vägghållaren för säker avledning på gatan och stadsbyggnadsförvaltningen för att i nya detaljplaner säkerställa avledning av skyfall och skydda mot marköversvämningar med skador på byggnader.

5. DAGVATTENHANTERING I PLANPROCESS OCH NYBYGGNATION

För en hållbar dagvattenhantering ska dagvattenfrågor hanteras i ett tidigt skede samt att dagvattenfrågan inte ”tappas bort” när ett skede övergår i ett annat. Figur 6 och 7 symboliserar olika skeden i vilka dagvattenfrågor ska hanteras både inom och utanför planlagt område. För respektive skede har en checklista sammanställts.

Varje skede har en huvudansvarig avdelning eller enhet inom kommunens organisation samt en eller flera ansvariga avdelningar eller enheter för olika ingående moment. Den huvudansvariga har det övergripande ansvaret för dagvatten i det aktuella skedet, men ska även stämma av med övriga ansvariga inom de områden som är deras ansvarsområden. Avstämning mellan huvudansvarig och ansvarig för olika moment kan ske genom granskning, remiss eller rådgivning.

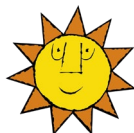
I checklistorna redovisas vilka arbetsmoment som tillhör respektive skede samt vilken avdelning eller enhet som bär ansvar för att utföra respektive moment. All nybyggnation berörs inte av samtliga skeden. Förfarandet varierar om nybyggnation sker inom eller utom detaljplanelagt område.

Figur 4: Dagvattenfrågor ska hanteras vid flera olika skeden under planprocessen.

Figur 5: Dagvattenfrågor ska hanteras vid flera olika skeden vid anmälningspliktig nybyggnation utanför planlagt område.

KARLSTADS KOMMUN

Karlstads kommun, Kommunledningskontoret, 651 84 Karlstad.
Tel: 054-540 00 00. E-post: karlstadskommun@karlstad.se. Webbplats: karlstad.se.